

VAASAN HOVIOIKEUS

PL 217, 65101 VAASA

Puh. 029 56 41646

Fax. 029 56 41695

Oikeusministeriö

Oikeushallinto-osasto

PL 25

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Oikeusministeriön kirje 24.3.2015 nro 7/41/2014

LAUSUNNON ANTAMINEN

Oikeusministeriö on pyytänyt viitekirjeellään hovioikeudelta lausuntoa lahjusrikoksia koskevien säännösten eräistä muutostarpeista annetusta työryhmän mietinnöstä. Hovioikeus esittää kunnioittaen lausuntoon seuraavaa.

Yleistä: työryhmän tehtävä ja ehdotukset

Työryhmän tehtävänä oli arvioida vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisointia koskevia lainsäädäntövaihtoehtoja. Lisäksi työryhmän tuli OECD:n työryhmän suositusten vuoksi arvioida ulkomailla lainsäädännöllistä tehtävää hoitavaa henkilöä koskevaa lahjusrikossääntelyä, lahjusrikosten vanhentumissääntöjä sekä oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista kirjanpito- ja tilintarkastusrikoksiin.

Hallituksen esityksen muotoon laaditussa mietinnössä ehdotetaan, että rikoslain 9 luvussa säädetyn oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa laajennetaan rikoslain 30 luvun 9 a §:ssä rangaistavaksi säädettyyn törkeään kirjanpitorikokseen. Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 30 luvun 13 §:ää muutettaisiin siten, että niihin 30 luvussa rangaistavaksi säädettyihin rikoksiin, joihin sovelletaan oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädettyä, lisättäisiin törkeä kirjanpitorikos. Muilta osin työryhmä ei esitä muutoksia lainsäädäntöön.

Vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisointi

Työryhmän mietinnön mukaan ei voida katsoa olevan riittäviä perusteita erityiselle vaikutusvallan väärinkäyttöä koskevalle säännökselle huomioon ottaen sääntelyn rakenne, laillisuusperiaatteen vaatimukset, poliittinen osallistumisoikeus, sananvapaus ja mahdollisuudet kehittää läpinäkyvyyttä koskevaa aineellista sääntelyä samoin kuin käytännön tarpeet. Välttämätöntä tarvetta myöskään rangaistusvastuuta täydentävälle säännökselle, kuten säännökselle yritetystä yllytyksestä virka-aseman väärinkäyttöön tai virkavelvollisuuden rikkomiseen, joka lisäisi vastaavuutta OECD:n yleissopimuksen (”Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions”) 12 artiklan kanssa johtamatta kuitenkaan täyteen vastaavuuteen, ei voida katsoa olevan.

Hovioikeuden näkemyksen mukaan työryhmä on mietinnössään seikkaperäisesti arvioinut tehtävänantonsa mukaisesti tarvetta säätää vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisoinnista. Edellä selostetut syyt sille, ettei tällaiseen kriminalisointiin ole tässä vaiheessa aiheutta, ovat hovioikeuden näkemyksen mukaan perusteltuja.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Hovioikeuden näkemyksen mukaan työryhmän näkemys siitä, että oikeushenkilön rangaistusvastuu voisi tulla kysymykseen ennen kaikkea kirjanpidon vääristelemisestä toimintaansa jatkavissa yhteisömuotoisissa yrityksissä, olisi myös käytännön kokemusten perusteella tärkein sääntelyn laajentamista puoltava näkökohta. Työryhmän mietinnössä todetulla tavalla oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista myös törkeisiin kirjanpitorikoksiin tukee se, että kyse on tyypillisesti suunnitelmallisesta sekä yhtiössä pidemmän aikaa harjoitetusta erityisen moitittavasta toiminnasta. Hovioikeus toteaa, että tyypillisesti yhtiöt, joiden toiminnassa on syyllistytty törkeisiin kirjanpitorikoksiin ja niiden ohella törkeisiin veropetoksiin, ovat maksukyvyttömiä tai sitten niiden toiminta on lakannut. Näin ollen oikeushenkilön rangaistusvastuun merkitys on käytännössä olennaisesti vähäisempi edellä mainittujen rikosten yhteydessä kuin esimerkiksi työ- ja ympäristörikosasioissa. Tästä huolimatta työryhmän esitys oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentamisesta on kannatettava.

Ulkomaisen virkamiehen määritelmä

Työryhmä on mietinnössään todennut, että rikoslain 16 luvun 14 a §:n ja 20 §:n 4 momentin voidaan katsoa vastaavan riittävästi OECD:n yleissopimuksen vaatimuksia. Hovioikeudella ei ole tältä osin huomauttamista työryhmän esittämään kannanottoon.

Hovioikeus kiinnittää oikeusministeriön huomiota kuitenkin siihen, että OECD:n yleissopimuksen mukaan myös sellaisissa juridiselta muodoltaan yksityisissä yrityksissä, joilla on julkisia tehtäviä ("Public function") ja joissa julkisyhteisö käyttää määräävää vaikutusvaltaa ("Public enterprise"), voi olla yleissopimuksen ja siten myös rikoslain 16 luvun 20 §:n 3 momentin tarkoittamalla tavalla ulkomaisia virkamiehiä, jotka voivat olla lahjusrikosten kohteina. Hovioikeuden näkemyksen mukaan laillisuusperiaatteen näkökulmasta on ongelmallista, ettei OECD:n yleissopimuksen edellä kuvattu tulkinta ulkomaisesta virkamiehestä ilmene täsmällisesti rikoslain 16 luvun 20 §:n 3 momentista. Laillisuusperiaatteen ohella tämä on ongelmallinen myös arvioitaessa rikosasian vastaajan tahallisuutta. Edellä kuvatut ongelmat tulivat esille liitteenä olevassa Vaasan hovioikeuden tuomiossa 25.4.2014 nro 340.

Lahjusrikosten vanhentumisajat

Hovioikeus on työryhmän kanssa samaa mieltä siitä, että kansainvälisen oikeusapua koskevan yhteistyön tehostamista on pidettävä ensisijaisena verrattuna esimerkiksi syyteoikeutta koskevien vanhentumisaikojen pidentämiseen. Hovioikeuden näkemyksen mukaan kansainvälistä oikeusapua ja muuta oikeudellista yhteistoimintaa tulee kehittää erityisesti suhteessa EU:n ulkopuolisiin valtioihin, joissa suomalaiset yritykset toimivat merkittävässä määrin.

Vaasan hovioikeudessa, kesäkuun 5 päivänä 2015.

Presidentti Tapani Vasama

Kansliapäällikkö Sirpa Virkkala

Hovioikeuden lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Petteri Korhonen ja viskaali Sandra Wallin. Lausunto on käsitelty hovioikeuden johtoryhmässä 5.6.2015.